

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi pol. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 10.

V Ljubljani, 15. maja 1879.

Tečaj XIX.

Razvrstitev prirodopisne tvarine za eno-, dvo- in trirazredne ljudske šole.

(Za uradno učit. konferenco celjskega okraja spisal Tone Brezovnik.)

Vže l. 1876 se je na tem mestu govorilo o koristi in učavi prirodopisja na ljudskih šolah, zato ne smatram danes za potrebno še enkrat to obširno pretresovati, marveč hočem, predno preidem na razvrstitev tega predmeta, ponoviti le na kratko korist in učavo spomenutega predmeta.

Korist prirodopisja za ljudske šole je očitna, ter se dá razdeliti na formalen in materijalen hasek. V formalnem obziru koristi v tem, da vadi in izobražuje razna čutila, vzbuja premišljevanje, povspesuje prav posebno krasočut in nagiblje otroke k nravnemu in bogaboječemu življenju. Tudi nje vélik upljiv na razvijanje in ukrepjanje našega spomina in naše domišljije se ne smeje prezreti. Nje materijalen hasek se itak ne more prenizko ceniti, ako pomislimo, da človek, dok se v tej solzni dolini trudi in mudi, ostane vedno v ozki dotiki z materjo naravo. Njo dobro spoznavati sili ga ona sama.

Ker pa je število prirodnin neizmerno, v ljudski učilnici pa se le mali del vsega tega preučiti zamore, je očito, da si mora učitelj izbrati slike, koje se zaradi občne vrednosti in važnosti prezreti ne morejo.

Pri izbiranju in razvrstitvi prirodopisnih slik naj vodijo učitelja primeroma sledeča pravila: a) Poišči si slike iz vseh treh prirodnih kraljestev. b) Začenjaj pri prirodninah svoje domovine. c) Začenjaj ta poduk z lehкими in priprostimi prirodninami. d) Oziraj se pri izbiri na praktično vrednost prirodnin. e) Ne glej toliko na množico obravnanih

slik, kot na nje temeljitost. f) Napravljaj s prirodopisnimi slikami koncentrične kroge.

Opiraje se na te točke predlagam, da se naj sledeče slike, zavoljo njih obče važnosti, v ljudski šoli obravnavajo. *)

I. Na enorazrednih učilnicah.

A. Živalstvo.

Dojivke: Goveda, konj, svinja, pes, mačka, ovca, koza, miš, zajec, krt, jež, netopir.

Tice: Kokoš, gos, golob, vrabec, lastovica, sraka, vrana, srakoper, slavec, kukovica, sinica, čuk, pasteričica.

Dvoživke: Jaščerica, kuščar, slepič, belouška, gad, zelena žaba (rega), kraštača.

Ribe: Klen, krap, ščuka, polenovka (trska), mrena, slanik, jegulja, postrv.

Žuželke: Navadni hrošč, rogač, kresnica, polonica, grahár, bakrenasti krešič, mokar, trtin, pisar (lubadar), čebela, osa, sršen, čmrlj, mravlja, najezdniki, ježičarica, kapusov belin, rjavec, sviloprejka, zimski pedic, molji, muha, brencelj, žohar (ščurek), strigalica, muren, bramor, kobilica, kačji pastir, uš, stenica.

Pajkovci: Hišni pajek, škorpion, grinje.

Košarji: Potočni rak.

Červi: Deževnica, pijavka, glista, trakulja.

Mehkužci: Vrtni polž.

B. Rastlinstvo:

Kapus, redkev, mah, peteršilj, buča, koren, pesa, solata, špinača, čebula, česenj, krompir, grah, bob, žito, ovočno in gozdno drevje, bezeg, vinska trta, jagodičasto sadje, plavica, kokolj, ljulika, klaja, potočnica, marjetica, vijolica, klinček, trobentica, solnčnica, zvonček, kopriva, lan, slez, materna dušica, kadulja, cikorija, kamilica, naprstec, mišjek, trobelika, podlesek, tobak, kristavec, zobnik, pripotec, navadni trst, volčja češnja, kavovec, rajž, bombaževce, mahovi in lišaji, snetje pri žitu, jedljive in strupene gobe, pelin, roža, lilija.

C. Rudstvo:

Ilovica, apnenec, vrste vrtna in poljske prsti, kamnena sol, železo, baker, srebro, zlato, svinec, cin, živo srebro, plovec, žeplo, premog, grafit, arsenik, kamneno olje, šota, solitar, galun, železna in bakrena galica (Vitriol), peščénjak, kvarec, skril.

*) Slike podajam tu, kakor jih je sl. konferenca konci sprejela. Pis.

Na konci tega poduka sledí:

- 1) Razvrstitev vseh popisanih prirodnin v rede in razrede, pri čemur se potem važnejše lastnosti sklopijo in zapamtijo.
- 2) Človeško telo.
- 3) Skrb za zdravje.
- 4) Rešenje ponesrečenih.

II. Na dvorazrednih učilnicah.

Za dvorazredne ljudske šole velja tvarina za enorazrednice, pomnožena s sledečim:

A. Živalstvo:

Veeverica, podlasica, lisica, volk, srna, drozg, prepelica, jastreb, škerjanec, detal, želva, modras, močerad, beluga, morski som (požerun), sardele, sardine, zlatica, prstni bolhač, rusokrili grabilec, lastavičar, smrtoglavec, zlatoritka, bolha, komar, škratec, klóp, ikra.

B. Rastlinstvo:

Hmelj, špargelj, janež, kumena, mačeha, kozja brada, cukrovi trst, pasja smrt, volčja jagoda.

C. Rudstvo:

Malec (gips), kalamina (galmaj).

III. Na trirazrednih učilnicah.

Za to vrsto učilnic velja za dvorazrednice namenjena, še s sledečim pomnožena tvarina:

A. Živalstvo:

Dihur, lev, kamela, severni jelen, slon, turška opica (Magot), kit, divji golob, jarebica, sljuka, zelena vrana, kanja, divji petelin, uharica, velikanska kača (udav), gož, pupek, krokodil, borov krasnik, črni žužek, grobár, tesár, pavlinčki, volkec, obad (goveji in ovčji), vrtoglavec (metljaj), jezerska školjka, bisernica, navadna morska goba (spužva).

B. Rastlinstvo:

Mete, papeževa sveča, travniška zlatica, razhudnik, kolmež, citro-novec, pomerančevcevec, figovec, oljka, volčin, jetičnik, kačnik ali štrkovec.

C. Rudstvo:

Jantar, dijamant.

Kako pa se naj ta tvarina na posamezne razrede, oziroma šolska leta, razdeli, to naj bo skrb domačih konferenc.

Ko smo sedaj slišali, ktere prirodopisne slike se imajo preučiti, naj mi bo še dovoljeno, tudi učava, koje se naj učitelj pri prirodopisju poslužuje, na kratko označiti.

Pri poduku naj se učitelj po teh-le pravilih ravna:

- 1) Ves poduk naj bo kazavni poduk. Zatoraj pokaži obravnavano telo v naturi ali pa se posluži dobrih slik.
- 2) Poduk naj bo skoro izključljivo le iz posameznih slik sestavljen.
- 3) Naredi si za vsak takov poseben popis natančen osnutek (dispozicijo).
- 4) Obravnavaj temeljito to, kar otroke posebno zanima.
- 5) Učava naj bo kolikor mogoče raznotera.
- 6) Porabi te prirodopisne slike vsikdar za spisje.

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

(3. del.)

10.

Usmiljenje je lepa čednost človekova. Dela usmiljenja so najviša in najlepša dela. Sv. pismo nam poterjuje to. Kristus sodnji dan ne bo vpraševal, kolikokrat si klel, kolikokrat kradel, moril, ropal i. t. d., ampak on bo dejal: „Lačen sem bil, in mi niste dali jesti; žejen sem bil, in mi niste dali piti; — — — i. t. d. Da se pa vsakdo je in boče lahko vdeležil teh usmiljenih del, nam priča prorokovanje Kristusovo: „Reveže bote imeli vedno med seboj“. — Usmiljenje se tirja pred vsem od starišev, katerim je izročeno slabotno dete, da ga gojé. Kdo se ga bode drugi usmilil, če se ga ti ne bodo! Znabiti bode zanimalo marsikoga, ako omenim tu, kako so nekteri starodavni narodi ravnali z novorojeno deco. Vidi se iz tega, da jim je manjkalo one preserčne ljubezni, one lepe usmiljenosti, ki krasí vsacega, naj si bode bogat ali ubog, nizek ali visok, ktero je še le keršanstvo vcepilo v človeško sercé.

Začnimo s Špartanci. Pri njih je odločila država takoj po rojstvu otrokovem, ali ima ostati ta pri življenji, ali ne. Zbrala se je komisija, ki ga je preiskovala. Ako je bil slaboten, mehkec, spačen, vergli so ga v neko brezdno na Tajgetovem gorovji. Ako je bil pa zdrav, ga je smela dojeti mati. Povijali ga niso, pustili ga tudi cele dni in noči jokati; in za njegov jok se ni zmenil nihče.

Pri Atencih so položili novorojeno dete očetu pod noge. Ako se je obernel ta od njega in ga pustil ležati, so ga pustili umoriti ali ga pa položili v kak samotni kraj. Vendar se pri Atencih pokaže usmiljenje do njega s tem, da so mu pridjali kako stvar, ki je imela vrednost, da bi kakega tujega človeka omehčali, da bi ga pobral.